

Слободни софтвер у 2022. години

Идеја Слободног софтвера постоји још пре него што је Ричард Сталман 1985. године направио Фондацију за Слободан софтвер (енг. Free Software Foundation). Овај есеј има улогу да појасни зашто су ове идеје данас можда још битније него осамдесетих година и да упозна читаоце са концептом и идејама које стоје иза идеје "Слободног софтвера".

Шта је то Слободни софтвер?

Слободни софтвер није тешко дефинисати, можемо рећи да је софтвер "слободан" ако кориснику даје одређене могућности, тј. одређене слободе:

Слобода 0. Слободу покретања програма по вашој жељи, за било коју сврху (слобода број 0).

Слобода 1. Слободу проучавања начина рада програма и прилагођавања програма вашим потребама (слобода број 1). Предуслов за ово јесте обезбеђивање приступа изворном коду.

Слобода 2. Слободу расподељивања примерака програма, како бисте могли да помогнете ближњем (слобода број 2).

Слобода 3. Слобода да расподељујете копије ваших измена другима (слобода број 3). Радећи ово дајете прилику да напредује целој заједници кроз ваше измене. Предуслов за ово је приступ изворном коду.¹

Као што видимо Слободни софтвер је софтвер који поштује права и даје могућности и слободе кориснику софтвера које остали начини лиценцирања софтвера не дозвољавају (као нпр. Софтвер отвореног кода (eng. Open Source Software)). Ово не значи да је софтвер бесплатан, трик је у енглеском називу (eng. Free software) што у буквалном преводу значи бесплатан, Слободни софтвер се може испраћивати али и као такав он и даље поштује слободе својих корисника.

¹Stallman, R. (2002). *Free software, free society: Selected essays of Richard M. Stallman*. Lulu. com.

Зашто је Слободан софтвер важан данас?

Свесни смо да су информационе технологије и дигитални аспект друштва све присутнији у нашим животима. Пробајте да подигнете плату без коришћења софтвера, или да идете у школу у току пандемије, да платите рачуне. Све ово је седамдесетих и осамдесетих година већ наслутио Ричард Сталман. Због чега је он и даље актуелан, да ли је он могао да предвиди све што се данас дешава и што ће се у будућности дешавати. Вероватно НЕ. Али оно што је битно јесте да је он увидео проблем са самим софтвером и са могућношћу да уместо да корисник контролише софтвер, софтвер контролише корисника. Компаније као Мета, Епл, Мајкрософт, Тесла, Гугл, Амазон увиделе су да софтвер, не само да може бити исплатљив, већ и да може контролисати кориснике, њихово понашање, као и сугестивно утицати на само одлучивање корисника. Те због тога што је софтвер све присутнији у нашим животима, Сталман постаје све актуелнији.

Како софтвер који није слободан угрожава саме кориснике и зашто је слободни софтвер друштвено одговоран?

Софтвер који није слободан може да угрози људе само уколико га они користе. Ово је наравно веома смешна реченица али то је сушта истина. У колико не користиш софтвер који није слободан онда ти он не може наудити. Наравно ово је због дигитализације и модерних технологија све теже и теже урадити. Погледајмо пример било које државе, она грађанима може омогућити нпр. софтвер који служи за гласање, заказивање лекара, плаћање рачуна. Пошто грађани немају увид у сам код софтвера и не могу да виде да ли их држава угрожава на било који начин онда су и сами грађани угрожени. Дозволите да објасним, овде можемо чути коментаре да грађанин треба да верује својој држави, али ово је класично избегавање саме истине. Није битно да ли држава угрожава грађане, битно је да она то може да уради, јер јој то софтвер који није слободан омогућава. Наравно није само држава корисник софтвера који није слободан, ваша банка је једна од корисника, ваш продавац итд. Тако да сам софтвер прелази из поља дигиталног и нечег апстрактног у само поље друштва и друштвених норми. Софтвер утиче на друштво и подстиче и обликује његов развој.

Слодобни софтвер је једини друштвено одговоран софтвер, и треба постати друштвена норма, слободном друштву треба слободан софтвер.

Аутор: Милић Вукојичић
Released under CC-BY 3.0 license